

Åre gamla kyrka

Tillgänglighetsanpassning av entré 2013–2015

Åre kommun, Härnösands stift

Sara Höglund

RAPPORT – JAMTLI 2017:5
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel 063-15 01 00

Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2017

Allt kartmaterial från GSD-Fastighetskartan © Lantmäteriverket

Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbild: Kyrkporten efter ombyggnad

Foto: Björn Olofsson

Redigering och layout framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli.

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
KARTA	5
HISTORIK OCH BESKRIVNING	6
ANTIKVARISKT RESONEMANG	7
<i>Kyrkport och tröskel</i>	7
<i>Ramp i vapenhus</i>	7
<i>Ramp i långhus</i>	7
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	8
<i>Kyrkportens tröskel</i>	8
<i>Kyrkport</i>	11
<i>Ramp i vapenhus</i>	13
<i>Ramp i långhus</i>	14

Inledning

Länsstyrelsen i Jämtlands län beviljade 2013-10-02 Åre församling tillstånd att tillgänglighetsanpassa entrén till Åre gamla kyrka. (länsstyrelsens dnr. 433-2466-2012). Tillståndet avsåg borttagande av stentröskel in till vapenhuset samt byggande av en ramp vid långhusets ingång. Ytterligare ett beslut i ärendet beviljades av Länsstyrelsen 2014-08-12 som avsåg tillstånd till ändring av dörrblad på kyrkporten (länsstyrelsens dnr. 433-5589-2014).

Arbetet genomfördes under perioden september 2013 till februari 2015 och har innefattat: Höjning av marknivå utanför porten; borttagning av tröskel; förlängning av portens dörrblad; byggande av träramper på ut- och insida av dörren mellan vapenhus och kyrkorum.

Inblandade entreprenörer har varit: Mattias Rutgeresson, Åre Markentre-prenad – markarbeten och murning. Stig Richardsson, Åre byggpro – tillverkning av ramper. Lasse Lundgren, Krokoms träindustri – förlängning av dörr. Lennart Wasell, Bye plåtslageri – plåtinklädnad av dörr. Jamtli har genom byggnadsantikvarie Björn Olofsson ansvarat för antikvarisk medverkan och följt arbetets olika skeden.

Slutbesiktning skedde 2015-03-09 av Björn Olofsson. Arbetena var då i stort sett färdigställda. En anmärkning var att den förlängda porten tog i väggens puts när den öppnades helt med risk för skador på puts och dörr. En justering av putsen gjordes därför senare.

Ombyggnaden är från antikvarisk synpunkt väl utförd. Den borttagna tröskeln ska ha grävts ned framför kyrkporten om man i framtiden önskar att återställa det ursprungliga utseendet. Ramperna har helt anpassats efter de befintliga förutsättningarna i byggnaden. De ligger lösa och kan enkelt tas bort. Även förlängningen av dörren har så långt möjligt gjorts så att tilläggen ska vara reversibla. Framförallt har ändringarna gjort så fler kan få tillgång till den värdefulla kulturmiljö som Åre gamla kyrka utgör.

Besöksprotokoll, fotografier, ritningar och andra handlingar som rör ombyggnaden finns i läns museets arkiv.

Östersund den 17 maj 2017

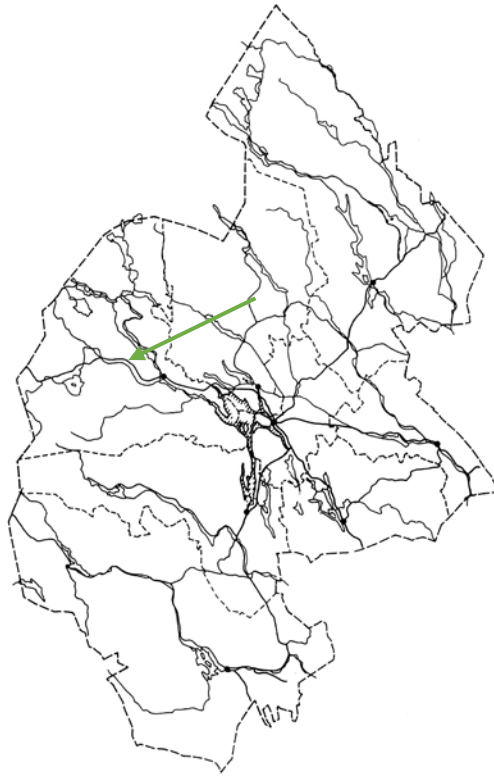
Sara Höglund
Byggnadsantikvarie

Fastighetsuppgifter mm

Objekt	Åre gamla kyrka
Dnr Jamtli	311/2013 F8AGH
Dnr LST	433-2466-2012 och 433-5589-2014

Karta

Åre gamla kyrka

Ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02204

Historik och beskrivning

Kyrkan i Åre är medeltida och uppfördes i slutet av 1100-talet. Omkring år 1736 byggdes kyrkan ut till dubbla längden och med sin nuvarande interiör. Trots att 1700-talsprägel förblir huvudintrycket ändå en medeltida stenkyrka. Av de delar som berörts av tillgänglighetsanpassningen är långhuset daterat till sent 1160-tal.¹ Vapenhuset tillkom vid 1736 års utbyggnad.

Kyrkport före förlängning

Av utseendet att döma kan kyrkporten antas vara från utbyggnaden 1736. Dörrens stomme består av tre breda stående plank som hålls samman på insidan av två infattade naror. Gångjärnen sitter på insidan och dörren öppnas inåt. På utsidan är dörren klädd med fiskbensmönstrad panel. Brädorna är spontade och har en hyvlad profil på båda kanter. Längst ned på dörrens framsida satt före ombyggnaden en sekundärt ditsatt list som skurits ur för att passa in i den profilerade panelens mönster. Panelen på framsidan (inklusive den borttagna listen) gick inte ända ned i underkant utan planken stack ned ytterligare några centimeter i form av en fals. Motsvarande fals finns runt hela dörren. Dörren har spår av grå färg som är starkt vittrad.

---

¹ Datering av kyrkor i Jämtland, Björn Olofsson och Olof Holm, Jamtli 2013:13.

Antikvariskt resonemang

Tillgängligheten i Åre kyrka har varit bristfällig och därför skickade församlingen år 2012 in en ansökan till Länsstyrelsen i Jämtlands län om tillgänglighetsanpassning av entrén. Förslaget var upprättat av byggmästaren Stig Nilsson, Utgård i Offerdal. Förslaget innebar att vid entrén utanför vapenhuset bygga en plan stenramp, höja golvet i vapenhuset samt bygga en ny träramp i långhus. I och med församlingens ansökan påbörjades en flerårig process att komma fram till den tillgänglighetsanpassning som nu är genomförd. Den slutliga lösningen avviker inte bara från det första förslaget utan andra förslag har också delvis genomförts och delvis förkastats. Steg för steg hittades det slutliga utförandet. Resultatet bygger på ett gott samarbete mellan alla inblandade parter från början till slut.

Kyrkport och tröskel

Den borttagna tröskelstenen var en del av 1736 års vapenhus. Att tröskeln togs bort är ur ett antikvariskt perspektiv ett grovt ingrepp. Men lösningen gjorde att ytan utanför ingången och golvet i vapenhuset inte behövde ändras. Det grova men begränsade ingreppet gjorde därmed att flera andra förändringar inte behövde göras vilket sammantaget är positivt. Enligt uppgift ligger tröskelstenen nedgrävd framför kyrkporten.

Kyrkportens proportioner har i och med förlängningen av dörrbladet förändrats. Men utformningen med att låta nya delar vara av koppar gör det möjligt att läsa av förändringen. Vid en första blick läses porten ihop som en helhet med trä och sparkplåt av koppar. Men vid en närmare titt kan man se att koppertillägget inte är lika gammalt som den fiskbensmönstrade träytan. Detta är ett antikvariskt förhållningsätt att tillägget inte ska vara iögonfallande men vid en närmare undersökning ska det vara lätt att se vad som är gammalt respektive nytt. Målsättningen var dessutom att påverka dörrbladet så lite som möjligt och ingreppen som gjorts är borttagande av en sekundär list och håltagning för fäste av plåtarna.

Ramp i vapenhus

Vid dörrnischen i vapenhus mot långhuset finns en lägre kant i liv med kyrkans vägg samt en dörrtröskel. För att nå upp till detta byggdes en träramp i vapenhuset som livar med tröskelns överkant. Lösningen är reversibel och tämligen oproblematiske ur ett antikvariskt perspektiv.

Ramp i långhus

För att överbrygga nivåskillnaderna mellan tröskeln och mittgången i långhuset byggdes en träramp. Här var avsikten att inte påverka befintlig sten i golv, tröskel och trappsteg genom att ta bort delar eller göra håltagningar. Rampen är reversibel och den ligger löst.

Genomförda åtgärder

Kyrkportens tröskel

Tröskel vid vapenhusets port togs bort. Stenen kapades mot östra väggen för att kunna lösgöras utan alltför stora skador. Det innebär att rester av stenen finns kvar i väggen. Innan den demonterades mättes stenen enligt ritningen på sidan 10. Putsen i dörrnischen har kompletterats med hydrauliskt kalkbruk (Weber Cal 148 Hydrauliskt 25).

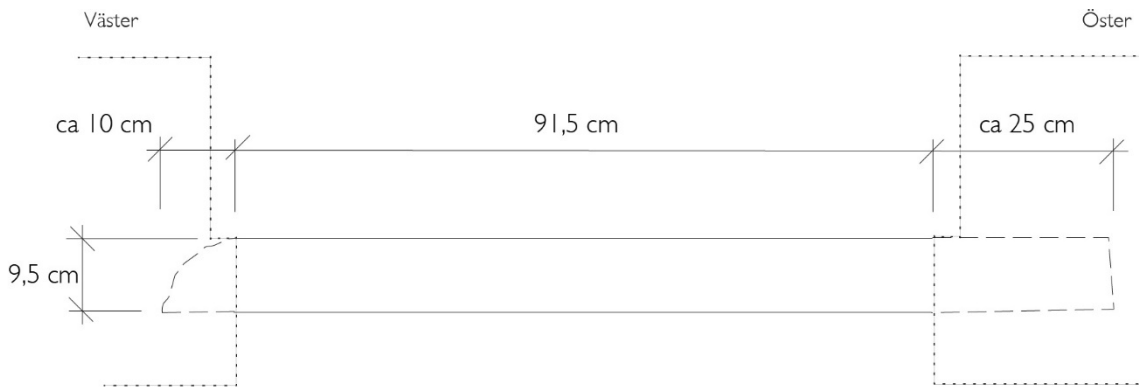
Båda bilderna visar porten som den såg ut innan tröskelstenen togs bort.

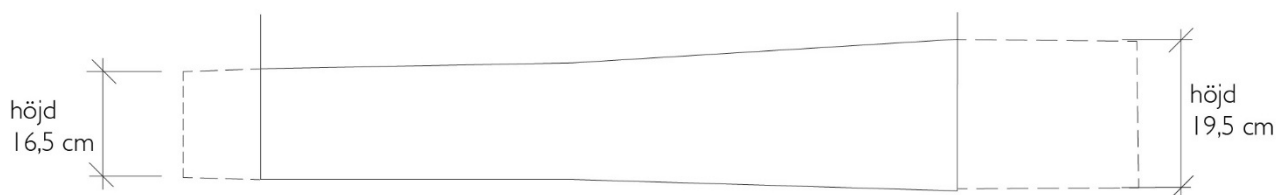
Dörröppningen utan tröskel men innan dörrbladet var förlängt. Trappstegen som fanns utanför dörren har också tagits bort.

Tröskelstenen togs bort innan det var utrett exakt hur entrén skulle se ut. Därför byggdes en provisorisk och löstagbar tröskel. Under en tid var det tänkt som en varaktig lösning innan man beslutade och fick tillstånd till att förlänga dörrbladet.

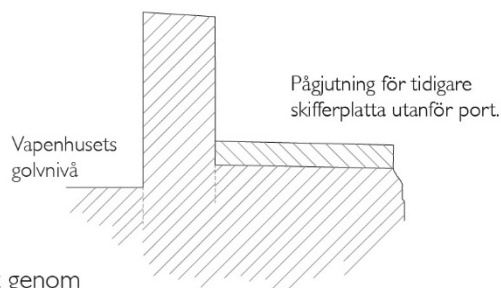

Tröskelstenen
som den såg
ut ovanifrån.

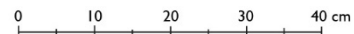

Tröskelstenen
som den såg
ut utifrån.

Stenen kapades vid östra väggen så
denna del av stenen finns kvar i
vapenhusets vägg.

Snitt genom
tröskelstenen innan
den demonterades.

Uppmätning av tröskelsten under kyrkport inför demontering

Åre gamla kyrka, Åre församling

Jamtli

Uppmätt: Björn Olofsson, 2013-10-17

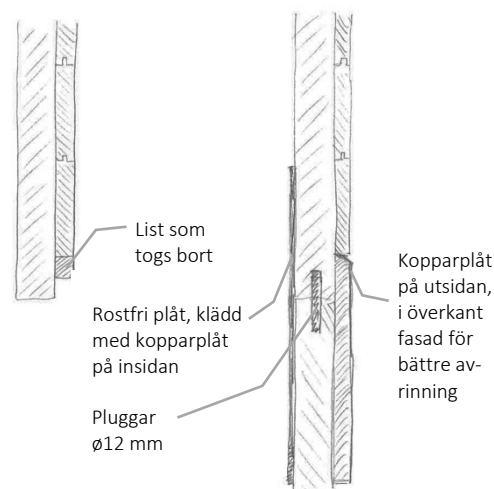
Renritad: Sara Höglund, 2017-02-20

Kyrkport

Kyrkporten byggdes på för att fylla ut hålrummet efter tröskeln. Utformningen utgick från ett förslag från juni 2014 av Can Savran på Grön Form. Förslaget modifierades - då det bedömdes vara för klen - i dialog mellan snickare, plåtslagare, antikvarie och församlingen.

Utformningen innebar att en 2,5 mm rostfri plåt som täcker den nya delen lades omlott över den befintliga delen med ca 10 cm. Då den skruvades in i plankorna bakifrån förväntas den vara stadig nog för att hålla den nya delen på plats. Stålblåten kläddes med tunn förpatinerad kopparplåt lika utsida. De nya plankorna är fästa mot de gamla genom att man borrar in pluggar (ø12 mm) i ändträet.

På framsidan sitter liggande brädor som fästs mot de stående plankorna. Brädorna har samma tjocklek som fiskbenspanelen ovan. De nya brädorna täcks av en kopparplåt som fästs med kopparspik. Den smala listen som satt i underkant på dörren togs bort. Det möjliggjorde att den översta liggande brädan kunde fästas i befintliga plank på framsidan. Den översta brädan är fasad så att plåten lutar utåt.

Principskiss av dörrbladet före och efter påbyggnad. Till vänster porten som den såg ut. Till höger porten som den blev. Skiss av Björn Olofsson, Jamtli 2014-09-15.

Dörrbladet före påbyggnad samt detaljbild av nedre delen av den gamla dörren. Lägg märke till att listen som senare togs bort inte är synlig på detaljbilden.

Kyrkporten i snickeriet på Krokoms träindustri. Snickare Lasse Lundgren och plåtslagare Lennart Wasell resonerar om hur porten ska förlängas. Här framgick det att dörren smalnar av nedåt.

Den färdiga kyrkporten, se även foto på framsidan av denna rapport. Plåtinklädnaden och den tjockare rostfria plåten går upp till den infasade naran för att ge stabilitet åt påbyggnaden.

Ramp i vapenhus

En träramp byggdes för att utjämna nivåskillnaden mellan vapenhusets golv och tröskeln.

Vapenhuset sett mot långhuset som det ser ut under trärampen.

Den nya trärampen i vapenhuset vid dörren till långhuset.

Ramp i långhus

Innanför dörren till långhuset finns en trappa i två steg ner till mittgången. Översta trappsteget fyller ut den djupa dörrnischen om nära 90 cm. Trappan är utförd i skiffer. Tröskelns höjd är 5,5 cm och mittgångens golv är 27 cm lägre än tröskelns översida.

För att klara dessa nivåskillnader byggdes en träram som lades ovanpå den befintliga stentrappan utan att ändra denna. En liten kil lades alldeles emot den 5,5 cm höga tröskeln. En profilerad list som var spikad på insidan av tröskeln toga bort för att kilen skulle kunna fästas i tröskeln på ett tillfredsställande sätt. Rampen byggdes mot den övre stenhällens framkant och ut mot gången. Rampen gjordes av trä och hela ytan fram till dörren täcktes med en matta. Kanterna på rampen är markerade med en liten förhöjning så att man inte rullar av rampen och ned på golvnivån vid läktartrapporna på båda sidor.

De två trappstegen från vapenhuset och ner till långhusets mittgång. Så här ser det ut under rampen som kom att byggas.

Den nya rampen och hur den byggs in mot stentrappan.

Den nya rampen sedd från långhuset mot vapenhuset

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2017

ISSN 1654-2045

- 2017:1 Förfart Brunflo – Arkeologisk utredning etapp 2
Anna Engman
- 2017:2 Fångstgropar vid väg 315 – Arkeologisk undersökning av
RAÅ Klövsjö 72:1 och Klövsjö 75:1
Anna Engman
- 2017:3 Arkeologisk förundersökning av Rätan 30:1 – Schaktövervakning i samband
med omdragning av vatten- och avloppsledningar längst väg 315
Anna Engman
- 2017:4 Östersunds gamla kyrka – Ny toalett för personer med
funktionsnedsättning 2014–2015
Sara Höglund
- 2017:5 Åre gamla kyrka – Tillgänglighetsanpassning av entré 2013–2015
Sara Höglund